

Ille siquidem dedit vitam, ne perderet obedientiam : qua isti ut careant, totum fere suum suorumque victum expendunt. Quid hoc est præsumptionis, o monachi? Neque enim quia prælati monachis, ideo non monachi. Nempe monachum facit professio, prælatum necessitas. Ut autem non præjudicet necessitas professioni, accedat, non succedat prælatio monachatu. Alioquin quomodo illud implebitur : *Principem te constituerunt? esto inter illos tanquam unus ex illis?* (Eccli. xxxii, 1). Quomodo tanquam unus ex illis, manens inter humiles superbus, inter subditos rebellis, immitis inter mansuetos? Ut te putemus tanquam unum ex illis, videamus tam exhibere paratum, quam exigere obedientiam; videamus tam libenter præpositis obtemperare subjectum, quam imperare subjectis. Quod si semper vis obedientes habere, et nunquam esse, probas te non esse tanquam unum ex illis, dum unus esse renuis ex obedientibus : a quibus dum te superbiendo segregas, quorum aggregeris consortio patienter advertimus : et si tu vel impudenter contemnis, vel imprudenter dissimulas, reputari profecto inter illos te noveris, de quibus scriptum est : *Alligant onera gravia et importabilia, et imponunt humeris hominum, digito autem suo nolunt ea movere* (Matth. xxiii, 4). Quorum ergo tibi indignius consortium judicas, delicorum magistrorum, quos veritas increpat, an obedientium monachorum, quos amicos suos commemorat? Ait siquidem : *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis* (Joan. xv, 14). Vides igitur quale est jubere quod ipse non feceris; aut nolle facere, quod docueris.

34. Deinde ut taceam illud de Regula, ubi a sancto Benedicto tibi præcipitur, ut quæ doces discipulis esse contraria, in tuis factis indices non agenda; ut item prætermittam, quod aperte definit tertium humilitatis esse gradum, ut quis pro Dei amore omni obedientia se subdat majori (Capp. 2, 7) : in regula Veritatis attende quod legitur : *Qui solverit, inquit, unum de his minimis meis mandatis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum* (Matth. v, 19). Proinde tu docens et renuens obedire, non minimum, sed maximum Christi mandatum et docere, et solve convinceris. Itaque doctor et solutor mandati, minimus tu vocandus es in regno cælorum. Si ergo tui putas injuriam prioratus, minorem summis videri sacerdotibus, non magis indignum ædmandum est, minimum vocari in **476** regno cælorum? Si multum superbus es, plus minimus, quam minor vocari confundere. Minor quippe vilis est minorem videri, quam minimum : longe autem præstantius, solis subdi episcopis, quam universitati.

35. Sed non propter me, inquit, facio, sed quæro

tiens subjectionis. Lib. III de Consid., n. 18.

(90) Ejusmodi ornamenta abbatibus primum concedi cœpta sæculo X, Paulus Langius noster in Chronico ad annum 1398 itidem Abbates arguit, qui hæc insignia capiabant. Lucius III ea Lantelmo

ecclesiæ libertatem. O libertas omni, ut ita loquar, servitute servilior! Patienter ab hujusmodi libertate abstineam, quæ me pessimæ addicat superbiæ servituti. Plus timeo dentes lupi, quam virgam pastoris. Certus sum enim ego monachus, et monachorum qualiscunque abbas, si mei quandoque pontificis a propriis cervicibus excutere jugum tentavero, quod Satanæ mox tyrannidi me ipsum subjicio. Advertens nimirum cruenta illa bestia, quæ circuit quærens quem devoret, elongatam custodiam; heu! statim insilit in præsumptorem. Merito enim non cunctatur præsidere superbo, qui se jure regem gloriatur super omnes filios superbiæ. Quis dabit mihi centum in mei custodiam deputari pastores? Quanto plures sentio mei curam gerere, tanto securior exeo in pascua. Stupenda insania! Animarum non cuncto turbas mihi custodiendas colligere, et unum super propriam gravor habere custodem! Et quidem subjecti me de reddenda pro se ratione sollicitant : qui autem præsumunt mihi, *ipsi potius*, Paulo dicente, *per vigilant, tanquam rationem pro me reddituri* (Hebr. xiii, 17). Illi etsi honorant, onerant : hi non tam premunt, quam protegunt. Scio me legisse : *Judicium durissimum his qui præsumunt; exiguo autem conceditur misericordia* (Sap. vi, 6, 7). Quid igitur vos, o monachi, sacerdotum gravat auctoritas? Metuitis infestationem? Sed si quid patimini propter justitiam, beati, Sæcularitatem contemnitis? Sed sæcularior nemo Pilato, cui Dominus astitit judicandus. *Non haberes, inquit, in me potestatem, nisi tibi data esset desuper* (Joan. xix, 11). Jam tunc per se loquebatur et in se experiebatur quod post per apostolos clamavit in Ecclesiis, *Non est potestas nisi a Deo et, Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* (Rom. xiii, 1, 2).

36. Ite nunc ergo, resistite Christi Vicario, cum nec suo adversario Christus restiterit : aut dicite, si audetis, sui Præsulis Deum ordinationem nescire, cum Romani Præsidis potestatem Christus super se quoque fateatur fuisse cælitus ordinatam. Verum aperte indicant quidam horum quid cogitent, dum multo labore ac pretio apostolicis adeptis privilegiis, per ipsa sibi vindicant insignia pontificalia, utentes et ipsi more pontificum, mitra, annulo, atque sandaliis (90). Sane si attenditur rerum dignitas, hanc monachi abhorret professio : si ministerium, solis liquet congruere pontificibus. Profecto esse desiderant, quod videri gestiunt; meritoque nequeunt esse subjecti, quibus jam ipso se comparant desiderio. Quid si et nomen eis conferre privilegiorum possel auctoritas? quanto putas auro redimerent, ut appellarentur pontifices? Quo ista, o monachi? Ubi timor mentis? ubi rubor frontis? Quis unquam probatorum monachorum tale aliquid aut verbo

Casæ-Dei abbati *ex obedientia* imposuit. Sacerdoti, diacono, et subdiacono, unus mitræ, annulli, et scandaliorum concessus est a Leone IX in ecclesia Vesontioneusi ad quædam festa, ut legitur in Probationibus historiæ Tornutiensis pag. 358 et 362.

docuit, aut reliquit exemplo? Duodecim humilitatis gradus Magister vester edisserit, propriisque distinguit descriptionibus (S. Benedictus, Regula cap. 7) : in quo; quæso, illorum docetur aut continetur, ut hoc fastu delectari monachus, has quærere debeat dignitates?

37. Labor, et latebræ, et voluntaria paupertas, hæc sunt monachorum insignia; hæc vitam solent nobilitare monasticam. Vestri autem oculi omne sublime vident, vestri pedes omne forum circumeunt, vestræ linguæ in omnibus audientur conciliis, vestræ manus omne alienum diripiunt patrimonium. Tamen, si ita oportet, ut emancipati a subjectione pontificum, pari cum successoribus apostolorum gloria,

(91) Et id utrumque postea in usum venit quoad benedictiones et collationem minorum Ordinum.

A pari cathedra, iisdemque solemnium indumentorum insignibus attollamini, cur non et sacros Ordines celebratis, et benedictiones datis in populis (91)? Quam multa moveor dicere adversus impudentissimam præsumptionem? sed frenat impetum, quod auribus occupatis scribere me recolens, longiori lectione vereor fieri onerosus archiepiscopo : et quia res tam manifesta est, ut multitudo reprehendentium videatur **477** impudentiam obdurasse. Quod si et hæc ipsa cernuntur gratas excedere compendi metas, vobis, o domine, donate, qui me et in hoc propriam prodere coegistis imperitiam, dum morem modumque solemnem in scribendo servare nescierim.

Imo etiam, subdiaconatum aliquando conferunt quinque primi abbates ordinis Cisterciensis.

ADMONITIO.

Varia est sequentis opusculi inscriptio. In prima ejus editione, scilicet Spirensi anni 1501, inscribitur. « De conversione, ad Scholares libellus, » absque divisione capitulum. In editis anni 1520, « De conversione, ad Clericos sermo : » quem genuinum titulum existimamus. Sermonem vocat Bernardus ipse, n. 31 : « Fatigavimus vos prolixitate sermonis. » etc. Quidam codices præferunt, ad Clericos Parisienses. » Exordium Cisterciense favet in libro septimo de Vita Bernardi, cap. 13. » Quadam præterea vice, cum vir Domini Bernardus causa exigente Parisius adesset, rogatu clericorum ingressus est de more scholas eorum : quibus ostendens formam veræ philosophiæ, monebat eos attentius de mundi contemptu, » etc. Gaufridus factum narrat in libro quinto de eadem Vita, n. 10 : « Patrem sanctum, fines Parisiorum aliquando peragrantem, ut ad ipsam diverteret civitatem episcopus Stephanus, et ceteri omnes qui pariter aderant, obnixè rogantes non poterant obtinere. Magno siquidem zelo, nisi causa gravis urgeret, conventus publicos declinabat. Cumque vespere iter suum alias ordinasset, mane, ubi primum locutus est fratribus, dicere jubet episcopo, quia Parisius ibimus, ut rogasti. Conveniente igitur clero admodum copioso, sicut semper ab eo solebant expetere verbum Dei, continuo tres ex illis compuncti sunt, et conversi ab inanibus studiis ad veræ sapientiæ cultum, abrenuntiantes sæculo, et Dei famulo inhaerentes, » etc. Gravis et patheticus est hic sermo contra clericos, qui Ecclesiæ dignitates ambiunt, et temere ad sacros Ordines accedunt. Capitulum distinctionem, qualis in editis ab anno 1520 adhibita est, retinimus.

S. BERNARDI ABBATIS DE CONVERSIONE AD CLERICOS SERMO SEU LIBER.

178 CAPUT PRIMUM.

Quod nemo converti ad Dominum, nisi Dei voluntate præventus et ejus voce interius clamante, possit.

1. Ad audiendum, ut credimus, verbum Dei convenistis. Neque enim causa nobis alia vestræ hujus tam avidæ concursiois occurrit. Approbamus utique desiderium hoc, et laudabili studio congaudemus. Beati enim qui audiunt verbum Dei, sed si custodiunt illud (Luc. xi, 28), Beati qui memores sunt

B mandatorum ejus, sed ut nanciant ea (Psal. cii, 18). Nimirum verba vitæ æternæ habet, et venit hora (utinam et nunc sic) quando mortui audient vocem ejus; et qui audierint, vivent (Joan. v, 25) : siquidem vita in voluntate ejus. Et si vultis scribere, voluntas ejus conversio nostra. Denique ipsum audite. *Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus, et non magis ut convertatur et vivat* (Ezech. xviii, 23). Ex quibus verbis evidenter agnoscimus,

quoniam vera nobis vita non nisi in conversione est, nec aliter ad eam patet ingressus, dicente item Domino: *Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum* (Matth. XVIII, 3). Merito sane parvuli soli intrant; nam puer parvulus minat eos, qui in hoc ipsum natus et datus est nobis. Quæro igitur vocem quam audiant mortui, et cum audierint vivant: forte enim et mortis evangelizare necesse est. Et occurrit interim verbum breve, sed plenum, quod os Domini locutum est, ut propheta testatur: *Dixisti*, ait loquens sine dubio ad Dominum Deum suum, *Convertimini, filii hominum* (Psal. LXXXIX, 3). Nec immerito sane a filiis hominum videtur exigenda conversio, peccatoribus utique necessaria. Nam supernis spiritibus ea magis quæ rectos decet indicta laudatio est, eodem propheta saliente: *Lauda Deum tuum, Sion* (Psal. CXLVII, 12).

2. Cæterum quod ait, *dixisti*, meo quidem iudicio non negligenter prætereundum est, nec simpliciter audiendum. Quis enim humanis comparare audeat dictis quod dixisse dicitur Deus? Vivus profecto est sermo nei et efficax (Hebr. IV, 12) et vox ejus in magnificentia et virtute (Psal. XXVIII, 4). Denique ipse dixit, et facta sunt (Psal. CXLVIII, 5). *Dixit: Fiat lux, et facta est lux* (Gen. I, 3). Dixit: *Convertimini filii hominum*, et conversi sunt. Ita plane conversio animarum opus divinæ vocis est, non humanæ. Simon Joannis, piscator hominum in hoc ipsum vocatus et constitutus a Domino, incassum tamen et ipse laborans tota nocte nil capiet, donec in verbo Domini rete jactans, concludere possit multitudinem copiosam. Utinam jactemus et nos hodie in hoc verbo rete verbi, et experiamur quod scriptum est: *Ecce dabit voci suæ vocem virtutis* (Psal. LXVII, 34). Si mendacium loquimur, id plane de proprio est. Sed et tunc forsitan nostra iudicabitur vox esse, et non Domini, si quæramus quæ nostra sunt, non quæ Jesu Christi. Cæterum etsi loquimur justitiam Dei, et gloriam Dei quærimus, effectum tamen ab eo solo sperare, ab eo postulare necesse est, ut voci suæ vocem virtutis accomodet. Ad hanc ergo interiorem vocem aures cordis erigi admonemus, ut loquentem Deum intus audire, quam foris hominem studeatis. Illa enim vox magnificentiae et virtutis, deserta concutiens secreta discutiens, torporem excutiens animarum.

479 CAPUT II.

Quod ipsa vox Domini omnibus se offerat, et animam sibi ipsi nolentem representet.

3. Nec sane laborandum est, ut ad vocis hujus perveniatur auditum: labor est potius aures obturare ne audias. Nimirum vox ipsa se offert, ipsa se ingerit, nec pulsare interim cessat ad ostia singulorum. Denique *quadraginta annis*, inquit, *proximus fui generationi huic, et dixit: semper hi errant corde* (Psal. XCIV, 10). Adhuc nobis proximus est, adhuc loquitur, et non est forte qui audiat. Adhuc dicit: *hi errant corde*; adhuc Sapientia clamitat in plateis: *Redite, prævaricatores, ad cor* (Isa. XLVI, 8). Hoc

nempe initium loquendi Domino: et hoc verbum ad omnes qui convertuntur ad cor, præcessisse videtur et non modo rovocans eos, sed reducens et statuens contra faciem suam. Est enim non tantum vox virtutis, sed et radius lucis, annuntians pariter hominibus peccata eorum, et illuminans abscondita tenebrarum. Nec vero ulla internæ hujus vocis ac lucis differentia est, cum unus idemque sit Dei Filius et Verbum Patris, et splendor gloriæ: sed et animæ quoque substantia, in suo quidem genere etiam ipsa spiritualis et simplex, sine ulla distinctione sensuum, sed tota, si tamen tota dicenda est, et videns pariter et audiens videatur. Quid enim illo agitur sive radio, sive verbo, nisi ut noverit semetipsam? Aperitur siquidem conscientiae liber, revolvitur misera vitæ series, tristic quædam historia replicatur, illuminatur ratio, et evoluta memoria velut quibusdam ejus oculis exhibetur. Utraque vero non tam ipsius est animæ, quam anima ipsa: ut eadem sit et inspiciens et inspecta, contra suam statuta faciem, et a violentis quibusdam apparitoribus immissarum utique cogitationeum coacta, proprio interim iudicanda assistere tribunali. Quis sane iudicium hoc sine tribulatione sustineat? *Ad me ipsum anima mea turbata est*, ait propheta Domini (Psal. XLI, 7): et tu, contra faciem tuam sine argutione, sine turbatione, sine confusione, statui non posse miraris?

CAPUT III.

Quod per vocem Dei, animæ ratio, quasi in libro, omnia mala deprehendere, reprehendere, dijudicare et discernere valeat.

4. Nec a me speres audire quid in memoria tua ratio deprehendat, quid reprehendat, quid dijudicet, quid decernat. Applica intus auditum, reflecte oculos cordis; et proprio disces experimento quid agatur. Nemo enim scit quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est (I Cor. II, 11). Si superbia, si invidia, si avaritia, si ambitio, aut similis aliqua pestis abscondita est, vix effugere poterit hoc examen. Si fornicatio, si rapina, si crudelitas, si fraus ulla, aut quælibet culpa admissa est, internum hunc iudicem non latebit reus ipse, nec inficiabitur coram eo. Transiit enim velociter totus ille pruritus delectationis iniquæ, et voluptatis illecebra tota brevi finita est; sed amara quædam impressit signa memoriæ, sed vestigia foeda reliquit. In illud siquidem repositorium, velut in sentinam aliquam, tota decurrit abominatio, et immunditia tota defluxit. Volumen grande, cui universa inscripta sunt, stilo utique veritatis. Amarum jam venter tolerat, etsi fauces miseræ brevi transitu dulcedine quadam frivola visum est oblectasse. Ventrem meum doleo, miser, ventrem meum doleo. Quidni doleam ventrem memoriæ, ubi tanta congesta est putredo? Quis nostrum, fratres, exteriorem hanc vestem, qua legitur, si redente obscenis undique sputis illitam, et foedissimis quibusque sordibus inquinatam consideret, non vehementer exhorreat, non velociter exuat, non indignanter abiciat? Itaque qui non vestem, sed semetipsum intus sub veste talem repe-

rit, eo amplius doleat, et animo consternetur oportet, quo proprius tolerat quod exhorret. Neque enim ut **480** tunicam abjicit suam, sic abjicere contaminata anima poterit et se ipsam. Denique quis in nobis tantæ patientiæ est et virtutis, ut si forte (quemadmodum de Maria sorore Moysi legitur (Num. XII, 10) carnem suam subitanea [al. subcutanea] quadam lepra male candentem viderit, æquo animo stare possit, et gratias agere Creatori! Quid vero est caro ista, nisi corruptibilis quædam tunica, qua vestimur? aut quid lepra hæc corporea electis omnibus æstimanda, nisi paternæ virga correptionis, et purgatio cordis? Ibi, ibi tribulatio vehemens, et justissima causa doloris est, cum excitatus a sommo miseræ voluptatis, interiori exeperit quis deprehendere lepram, quam sibi ipse multo studio et labore quæsit. Licet enim nemo oderit carnem suam sed multo minus odisse poterit anima semetipsam.

CAPUT IV.

Quod diligens iniquitatem, odit animam, et carnem suam: et de penitentia infructuosa post mortem.

5. At forte aliquem moveat illud de Psalmo: *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam* (Psal. X, 6). Ego autem dico, odit et carnem. An non odit, cui gehennæ cumulos mercatur in dies, et cui secundum duritiam suam et cor impœnitens thesaurizat iram in diæ iræ? Cæterum hoc odium tam carnis, quam animæ, non in affectu sed in effectu potius invenitur. Sic nimirum odit et phreneticus carnem suam cum sibi ipsi manus inferre laborat, rationis deliberatione sopita. An vero gravior ulla phrenesis iudicatur, quam impœnitentia cordis et peccandi obstinata voluntas? Si quidem manus nefarias injicit sibi ipsi, nec carnem, sed mentem lacerat et corrodit. Si vidisti hominem scalpere manus, et usque ad sanguinem confricare, evidentem habes in eo similitudinem animæ peccantis expressam. Cedit siquidem voluptas illa dolori, et succedit pruritus cruciatus. Neque id ignorabat, sed dissimulabat ille dum scalperet. Sic laceramus, sic exulceramus propriis manibus animas infelices: nisi quod tanto gravius, quanto excellentior est spiritualis creatura: et cui difficilius medeatur. Neque id quidem inimicitiarum studio gerimus, sed stupore quodam insensibilitatis internæ. Effusus siquidem animus damna interiora non sentit; quia nec intus est, sed in ventre forsitan, aut sub ventre. Denique et animus quorundam in patinis, quorundam in loculis invenitur. *Ubi est thesaurus tuus*, inquit, *ibi est et cor tuum* (Matth. VI, 21). Quid vero mirum, si propriam minime sentiat anima læsionem, quæ sui ipsius oblita, et penitus absens sibi, in longinquam profecta est regionem? Erit autem cum in semetipsam reversa cognosceret, quam crudeliter miseræ venationis obtentu evisceraverit semetipsam. Neque enim id sentire poterat, dum vilem muscarum prædam desiderio captans insatiabili, araneorum instar, ex visceribus propriis intexere retia videretur.

6. Erit autem hic reditus sine dubio vel post mor-

tem: cum universa, quibus, ad vagandum foras et inutiliter sese occupandum, in eam quæ præterit hujus mundi figuram, egredi consueverat, ostia corporis clausa erunt, ut necessario maneat in se ipsa. cui nullus jam pateat exitus a se ipsa. Verum is quidem perniciosissimus erit reditus, et miseria sempiterna, quando jam penitentia haberi poterit, agi non poterit. Ubi enim deerit corpus, actus non erit. Sane ubi nulla fuerit actio, nec satisfactio quidem ulla poterit inveniri. Quocirca penitentiam quidem habere, dolere est: nam penitentiam agere, remedium doloris est. Neque enim carenti manibus erit ultra levare cor in cælum cum manibus; sed quisquis ante obitum carnis non redierit ad se ipsum, in se ipso maneat necesse est in æternum. Sed in quali se ipso? Qualem sese fecerit in hac vita, qualem invenerit exiens ab hac vita: nisi quod fortasse erit nonnunquam deterior: nam melior nunquam erit. Habet enim hoc ipsum quod nunc ponit, **481** quandoque recipere corpus, non tamen ad penitentiam, sed ad pœnam: ubi nimirum peccati ipsius et carnis quodammodo similis videbitur esse conditio: ut quemadmodum culpa semper puniri poterit, nec unquam poterit expiari; sic nec in corpore aliquando tormenta finire, nec corpus ipsum exinaniri valeat in tormentis. Merito quidem ultio sempiterna desæviet quod nunquam possit culpa deleri; nec substantia carnis deficiet, ne simul cogatur etiam afflictio carnis terminari. Hæc, fratres mei, qui pavet, cavet; qui negligit, incidit.

CAPUT V.

Quod vermis conscientie in præsentem sentiri ac suffocari debet, non in immortalitatem foveri ac nutrir.

7. Ut ergo redeamus ad vocem unde processimus, expedit nobis profecto redire ad cor, dum illic iter, quo ostendat nobis salutare suum, qui tanto studio pietatis illuc revocat prævaricatores. Nec sentire interim pigeat morsus vermis interni; aut periculosa quædam animi teneritudo [al. amaritudo], et perniciosa mollities persuadere queat, ut præsentem velimus dissimulare molestiam. Optimum est tunc sentire vermem, cum possit etiam suffocari. Itaque mordeat nunc ut moriatur; et paulatim desinat morde moriendo. Rodat interim putredinem, ut rodendo consumat, et ipse quoque pariter consumatur, ne foveri incipiat in immortalitatem, *Vermis*, inquit, *eorum non morietur et ignis non extinguetur* (Isa. LXVI, 24). A facie illorum morsuum quis sustinebit? Multiplex enim nunc consolatio arguentis conscientie relevat cruciatum. Benignus est Deus, qui non patitur nos tentari supra quam possumus, nec vermem hunc supra modum patitur malignari. Maximeque inter initia conversionis oleo misericordiæ linit ulcera: ut nec morbi quantitas, nec difficultas curationis ultra quam expedit innotescat; magis autem aridire videtur facilitas quædam, quæ postmodum evanescit, quando jam exercitatos habenti sensus certamen forte datur, ut vincat, et discat quoniam omnium potentior est sapientia. Interim sane au-

diens quis vocem Domini: *Redite prævicatorum, ad cor*, (Isa. XLVI, 8), et tantis in interiore cubiculo obscenitatibus deprehensis, singula quæque rimari satagit, et quoniam hæc influxerint aditu, curiosus vestigator explorat; nec difficile patet foramen, imo et foramina contuenti. Sed nec parum illi ex hac consideratione doloris accedit, cum per fenestras proprias mors ista deprehenditur introiisse. Multa siquidem admisisse videtur petulantia oculorum, multa pruritus aurium, multa quoque olfaciendi, gustandi tangendique voluptas. Nam spiritualia quidem vitia, quorum supra meminimus, difficile adhuc, prout sunt, carnalis examinat. Unde fit, ut quæ sunt graviora, aut minus, aut minime sentiat, nec tam superbiæ aut invidiæ, quam flagitiosorum aut facinosorum recordatione actu mordeatur.

CAPUT VI.

Difficultatem conversionis, et luctam respicere parantis, graphice representat.

8. Et ecce iterum vox de nubibus dicens: Peccasti, quiesce. Et quod dicitur, tale est. Jam sentina redundans domum omnem intolerabili fetore contaminat: vanum tibi est, dum adhuc sordes influant, exhaurire; dum peccare non desiteris, poenitere, Quis enim eorum jejunia probet, qui ad lites et contentiones jejulant, et percutiunt pugno impie, sed et voluntates et voluptates propriæ inveniuntur in eis? Non tale est jejunium quod elegi, dicit Dominus (Isa. LVIII, 5). Claude fenestras obsera aditus, foramina obstrue diligenter; et sic demum non subeuntibus novis, sordes poteris expurgare vetustas. Æstimat homo facile quod jubetur implendum, tanquam ignarus exercitii spiritualis. Quis enim prohibeat, **182** inquit, quominus imperem membris meis? Indicit igitur gulæ jejunia, crapulam interdicit, obturari præcipit aures ne audiant sanguinem, avertit oculos ne videant vanitatem; manus ad avaritiam, sed ad eleemosynam magis extendit, quibus forte laborem imponere velit, prohibens latrocinia, sicut scriptum est: *Qui jurabatur jam non furetur, magis autem laboret manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti* (Ephes. IV, 28).

9. Cæterum, dum suas quibusque membris in hunc modum leges promulgat, et decreta præponit, interrumpunt subito vocem jubentis, et uno impetu clamant: Unde hæc nova religio? Facere jubes ut libet. Sed invenietur qui novis decretis obviet, qui novis legibus contradicat. Quis enim ille est, inquit? Et illa: Nimirum ipsa, quæ paralytica jacet in domo, et male torquetur. Ipsa est enim, in cujus nos pridem deputasti obsequium, si ignoras, ad obediendum utique concupiscentiis ejus. Expalluit miser ad hanc vocem, et confusus obmutuit. Anxiabatur enim in eo spiritus ejus. Ac membra quidem ad suam illam infelicissimam dominam incunctanter accedunt, ut adversus Dominum crudeliter interpellent, et imperia duriora causentur. Plangit gula parcimonie sibi modum adhibitum, prohibitam crapulæ

voluptatem. Oculis queritur indictas lacrymas, petulantiam interdictam. Quibus hæc et similia prosequentibus excitata et vehementer exacerbata voluntas: Somniumne est, inquit, an fabula quod narratis? Tum vero opportunum suæ tempus nacta querimonie lingua: Omnino, ait, sic est ut audistis. Nam et ego a fabulis et mendaciis jussa sum reticere, et nihil deinceps nisi serium, imo et penitus necessarium loqui.

10. Exsilit igitur vetula furens, et totius oblita languoris, procedit horrentibus comis, veste lacera, pectore nudo, scalpeus ulcera, frendens dentibus et arescens, atque ipsum inficiens aerem flatibus virulentis. Quidni confundatur, si quid adhuc superest rationis, ad talem miseræ voluntatis occursum et incursum? Hæc, inquit, est tota tui conjugii fides, sic compateris male patienti? Usque adeo super dolorem vulnerum meorum addere pepercisti? Subtrahendum forsitan ex inmoderata dote aliquid videbatur; sed quid relinquitur hoc sublato? Solum hunc languenti miseræ præstitisti, et omnia ejus obsequia, quemadmodum sint distributa, aliquando cognovisti. Nunc autem si tibi forsitan morbi hujus pessimi, quo laboro, triplex malignitas excidisse potuit, sed non mihi. Siquidem voluptuosa sum, curiosa sum, ambitiosa sum; et ab hoc triplici ulcere non est in me sanitas a planta pedis usque ad verticem. Itaque fauces, et quæ obscena sunt corporis, assignata sunt voluptati, quandoquidem velut de novo necesse est singula recenseri. Nam curiositati pes vagus, et indisciplinatus oculus famulantur. At vanitati quidem auris et lingua serviunt, dum per illam impinguat caput meum oleum peccatoris, per hanc ipsa suppleo quod in laudibus meis alii minus fecisse videntur. Valde enim delector et recipere ab aliis, et, cum opportune possum, etiam tradere aliis laudes meas, et meo et alieno ore semper cupiens prædicari. Cui potissimum morbo tuum quoque ingenium plurima solet adhibere fomenta. Porro manus ipsas, quibus est undique liber motus, non uni specialiter alicui operi deputamus, sed modo vanitati, modo curiositati, modo voluptati sedulum satis exhibent famulatum. Quibus ita dispositis, non mihi hæc omnia vel in uno satisfacere aliquando poterunt, quod non satietur oculus visu, nec auris impleatur auditu. Atque utinam inter spectandum totum aliquando corpus fieret oculus, aut inter prandendum in fauces membra omnia verterentur. Tunc mihi id modicum consolationis, quod utcumque mendico, tantas surripere? Dixit, et cum indignatione et furore recedens: Teneo, inquit, longumque tenebo.

11. Jam vero rationi ipsa vexatio dat intellectum **183** jam innotescit aliquatenus hujus negotii difficultas, jam præsumpta facilitas evanescit. Videt enim memoriam plena spureitiarum; videt abundantius alias atque alias influere sordes; videt ipsas fenestras morti patulas claudi omnino non posse; et quod adhuc præsidens voluntas languida dominetur,

ex cujus ulceribus sanies universa profluxit. Videt denique anima sese contaminatam, nec per alium, sed per proprium corpus, nec aliunde quam a se ipsa. Est enim quiddam animæ, sicut memoria quæ inficitur, sic voluntas ipsa quæ inficit. Denique tota ipsa nihil est aliud quam ratio, memoria, et voluntas. Nunc autem et ratio minus habens, cæca quodammodo, quod hactenus ista non viderit; infirma omnino, quod ne agnita quidem prævaleat reparare [al., temperare]: et memoria foedissima pariter et fetidissima; et voluntas languida, et horrendis ulceribus undique scaturiens invenitur. At ne quid ex omnibus quæ sunt hominis relinquatur, ipsum etiam corpus rebelle est: et singula membra fenestrate singulæ, quibus mors intrat ad animam, et incessanter exuberat ipsa confusio.

CAPUT VII.

Respiratio consolationis pauperibus spiritu seu animæ miseriam agnoscenti.

12. Audiat ergo anima, quæcunque ejusmodi est, vocem divinam, et audiat eum stupore et admiratione dicentem: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum* (Matth. V, 3). Quis spiritu pauperior eo, qui in toto spiritu suo non invenit requiem, non invenit ubi caput reclinet? Hoc quoque consilium pietatis, ut qui sibi displicet, placeat Deo, et qui propriam domum odit, domum utique plenam spurcitæ et infelicitatis, invitetur ad domum gloriæ, domum non manu factam, æternam in coelis. Nec mirum si ad hujus dignationis magnitudinem expavescit, si difficile credit huic auditui, si vehementi stupore admiratur, et ait: Ergone beatum hominem miseria facit? Cæterum quisquis ejusmodi es, non diffidas. Non miseria, sed misericordia facit beatum: sed hujus propria sedes miseria est. Aut certe beatum faciat ipsa miseria, ut humilitatio in humilitatem transeat, necessitas in virtutem. *Pluviam voluntariam*, inquit, *segregabis, Deus, hæreditati tuæ; et infirmata est, tu vero perfecisti eam* (Psal. LXVII, 10). Utilis prorsus infirmitas, quæ medici manum requirit: et salubriter a se deficit, quem perficit Deus. Sed quia non est via ad regnum Dei sine primitiis regni, nec sperare potest cæleste regnum, cui nec super propria membra adhuc regnare donatur; sequitur vox dicens, *Beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram* (Matth. V, 4); ac si evidentius dicat: Mitiga efferos voluntatis motus, et crudelem bestiam mansuescere cura. Ligatus es: solvere studeas quod rumpere omnino non possis. Eva tua est [al. add. vita]. Vim facere, aut eatenus mea offendere nullo modo prævalebis.

CAPUT VIII.

Carnales voluptates, et divitias esse omnino vanas, fallaces, et momentaneas.

13. Nec mora, respirans homo inter hæc verba atque id quoque facilius reputans, licet verecundus accedit et delinire satagit viperam inflammatam. Arguit vitæ carnalis illecebras, et consolationes sæculares nugacitatis accusat, tanquam exiguas et in-

PATROL. CLXXXII.

dignas, sed et brevissimas quoque et perniciosissimas omnibus amatoribus suis. Super hoc, ait, nequam et inutili servo tuo et ipsa fateri. Nec enim inficiari potes, ne in modico quidem tibi universa ejus obsequia satisfacere aliquando potuisse. Voluptas gutturis, quæ tanti hodie æstimatur, vix duorum obtinet latitudinem digitorum: et ejus tam modicæ partis tam exigua delectatio quanta paratur sollicitudine, quantam deinde molestiam parit? Hinc monstruosius dilatantur renes et humeri, hinc tumentes uteri non tam impinguantur, **184** quam impræquantur a ruina: et dum carnis onus ossa non sustinent, etiam morbi varii generantur. Sic libidinis illecebrosa vorago quantis laboribus et dispendiis, interdum et famæ vel honoris, aut etiam vitæ ipsius periculo comparatur? ut ad modicum flagrans sulphureus vapor furentes stimulis agat, et apum parvolantium, ubi male grata mella fuderit, nimis tenaci feriat ieta corda morsu: cujus appetitus anxietatis et recordiæ, actus abominationis et ignominie exitus poenitentis et verecundiæ plenus esse dignoscitur.

14. Cæterum spectacula vana, rogo, quid corpori præstant, quidve animæ conferre videntur? At certe nihil in homine cui curiositas prosit invenies. Frivola prorsus et inanis ac nugatoria consolatio: et nescio quid illi durius imprecer, quam ut semper habeat quod requirat, qui jucundæ quietis pacem [al. otia] fugitans, curiosa inquietudine delectatur. Liqueat sane vel ex hoc ipso nihil his omnibus delectationis inesse, quorum solus transitus juvat. Cæterum vanitas vanitatum quam nihil sit, vel ex ipso nomine manifestius judicatur. Vanus utique labor qui studio vanitatis assumitur [al. absumitur]. « O doxa, doxa, » ait sapiens, » in millibus mortalium nihil aliud, quam aurium inflatio vana! (BOETIUS, De consolatione, lib. III, pro-a 6.) « Et tamen quantam putas infelicitatem hæc ipsa non tam felix vanitas, quam vana felicitas parit? Hinc namque cæcitas cordis, sicut scriptum est: *Popule meus, qui te beatificavit, in errorem te inducunt* (Isai. III, 12). Hinc cervicosus furor animositatis, hinc suspicionis labor anxius, hinc livoris crudelè tormentum, et cremantis invidiæ miserior, quam miserabilior cruciatus: hinc divitiarum amor insatiabilis longe amplius desiderio torquet animam, quam refrigerat usu suo; utpote quarum acquisitio quidem laboris, possessio timoris, amissio plena doloris invenitur. Postremo ubi multæ opes, multi etiam qui comedunt eas (Eccle. V, 10): et usus quidem divitiarum apud alios, divitiibus solum nomen cedit et sollicitudo. Et in his omnibus pro tam exiguis, aut magis ne exiguis quidem, sed nullis, eam parvipendere gloriam, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se, non tam insipientiæ quam infidelitatis esse videtur [al. dignoscitur].

15. Nec immerito sane mundus hic positus in maligno, vana promissione deludit animas propria

conditionis et nobilitatis oblitus, quas non pudeat porcis in ministerio subjugari, in desiderio sociari, nec sic tamen infelici edulio satiari. Unde enim hæc tanta pusillanimitas et abjectio tam miserabilis, ut egregia creatura, capax æternæ beatitudinis et gloriæ magni Dei, utpote cujus sit inspiratione cendita, similitudine insignita, cruore redempta, fide dotata spiritu adoptata, miseram non erubescat sub putredine hac corporeorum sensuum gerere servitutem? Merito plane ne eos quidem apprehendere potest, quæ talem deserens sponsum, tales sequitur amatores. Merito siliquis cujus sane oculis non accepit qui porcos pascere maluit, quam paternis epulis satiari (*Luc. xv, 16*). Insanus siquidem labor pascere sterilem quæ non parit, et viduæ benefacere nolle: omittere curam cordis, et curam carnis agere in desiderio: impinguare et fovere cadaver putridum, quod paulo post vermium esca futurum nullatenus dubitatur. Nam et servire mammonæ, et avaritiam colere, quod est servitus idolorum, aut vanitatem sectari, prorsus degeneris animæ indicium esse quis nesciat?

16. Esto tamen, magna sint et honesta quæ mundus interim amatoribus suis erogare videtur: sed infida esse quis nesciat? Certa nimirum eorum brevitatis, et ipsius quoque brevitatis finis incertus. Sæpe viventem deserunt: nam morientem nec raro sequuntur. Quid vero in rebus humanis certius morte, quid hora mortis incertius invenitur? Non miseratur inopiam, non divitias reveretur, non generi cuiuslibet, non moribus, non ipsi denique parcit ætati: nisi quod senibus quidem in januis, adolescentibus autem in insidiis est. Infelix proinde, qui in hujus vitæ tenebris et lubrico **485** fidens, perituram insumit operam; nec advertit quoniam vapor est ad modicum parens, et vanitas vanitatum. Obtinuisti tandem, ambitiose, quam ex longo tempore concupieras dignitatem? serva quod habes, Implesti, pecuniose, loculos tuos? sollicitus esto ne perdas. Uberes fructus attulit ager tuus? dirue horrea tua, ut majora ædifices; muta quadrata rotundis, dic animæ tuæ: *Habes multa bona reposita in annos plurimos* Erit enim qui dicat: *Stulte, hac nocte animam tuam repentem a te: quæ autem parasti, cujus erunt?* (*Luc. xii, 19, 20.*)

17. Atque utinam tantum congregata perirent, et non deterius ipse quoque periret congregator eorum. Esset utique tolerabilius perituro, quam peremptorio insudare labori. Nunc vero stipendia peccati mors: et qui in carne seminat, de carne metet corruptionem. Nec enim opera nostra transeunt, ut videntur: sed temporalia quæque velut æternitatis semina jaciuntur. Stupebit [*al. mal. superbit*] insipientis, cum ex hoc modico semine copiosam viderit exurgere messem, seu bonam, seu malam, pro diversa qualitate sementis. Hoc qui cogitat, nullum omnino parvum reputat esse peccatum, quod futuram messem potius æstimet, quam sementem. Seminant ergo dum nesciunt, et seminant dum occul-

tant homines iniquitatis mysteria, dum vanitatis consilia celant, dum perambulant in enebris negotia tenebrarum.

CAPUT IX.

Quod impossibile sit peccantem latere.

18. Parietes, inquit, sunt undique: quis me videt? Esto, nemo te videat: non tamen nullus. Videt te angelus malus, videt te angelus bonus, videt et bonis et malis major angelus Deus; videt accusator, videt testium multitudo, videt et ipse Judex, cujus te oportet assistere tribunalis: sub cujus sane oculis velle delinquere tam insanum, quam horrendum incidere in manus Dei viventis. Noli esse securus: latent insidiæ, quas latere non possis. Latent, inquam, insidiæ, quas ut deprehendere ipse non potes, sic non potes ipse non deprehendi. Audit plane qui plantavit aurem; et qui finxit oculum, ipse considerat (*Psal. xciii, 9*). Non illius Solis arcet radios maceria lapidum, quos ipse creavit; non vel ipse corporis hujus paries veritatis excludit aspectum. Nuda sunt ejus oculis omnia, penetrabilior est ancipiti gladio. Ipsas quoque non modo cernit, sed et discernit cogitationum vias et medullas affectionum. Denique, si non totam humani cordis abyssum, et quidquid in ipso latet inspiceret præ ipso, non ille jam nil sibi conscius judicantis sese Domini sententiam tantopere formidaret. *Mihi, inquit, pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano die, sed neque me ipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum. Qui autem judicat me, Dominus est* (*I Cor. iv, 3, 4*).

19. Si tu objectu parietis, aut cuiuslibet simulationis prætextu, humana frustrari posse judicia gloriaris; certus esto, non illum vera crimina præterire, qui de falsis etiam accusare criminibus consuevit. Si tantopere ejus, qui nihilominus forte tuam vereatur, proximi conscientiam reformidas; multo minus eos contempnas, quibus odiosa magis iniquitas, et longe amplius execrabilis corruptio est. Si denique Deum non times, et solos hominum revereris aspectus, memor esto hominem Christum hominum facta ignorare non posse: ut quod coram me attentare minime prorsus audeas, multo minus audeas coram ipso; quodque non dico non liceat, sed nec liberet quidem præsumere vidente conservo, inspiciente Domino vel cogitare penitus exhorrescas. Alioquin; si carnis oculum magis, quam gladium, qui carnes habet devorare, formidas; et is quoque timor quem times, eveniet tibi et accidet quod vereris. Nihil opertum quod non reveletur, vel occultum quod non sciatur (*Luc. xii, 2*). Arguentur a luce in lucem prolata opera tenebrarum; nec modo obscenitatum abominanda secreta, sed iniqua commercia **486** vendentium sacramenta, et fraudulenta susurria [*al. suspiria*] adinventium dolos, et judicia subvertentium, qui novit omnia; nota faciet universis; cum cœperit scrutator ille cordis et renum scrutari Jerusalem in lucernis.

CAPUT X.

Non solum declinando a malo, sed et faciendo bonum salutem obtineri.

20. Quid ergo facturi sunt, imo potius quid passuri qui crimina commiserunt, ubi audituri sunt, *Ite in ignem æternum* (*Matth. xxv, 41*) qui pietatis opera non fecerunt? Quando vero admittetur ad nuptias, qui nec lumbos præcinxit ut abstinere a malo, nec lucernam tenuit ut faceret bonum: quando nec virginitatis integritas, nec lampadam claritatis solius olei poterit excusare defectum? aut quis illos manere credendus est cruciatus, qui in hac vita non solum mala, sed forte pessima perpetravit; si sic sunt cruciandi qui hic bona receperunt, ut in medio flammæ estuantibus linguis, ne minimæ quidem stillæ obtinere refrigerium queant? Caveamus ergo mala opera, nec includentis sagenæ fiducia, libere intra Ecclesiam delinquamus: hoc scientes, quia non omnes quos sagenæ trahit, piscatorum vasa recipient; sed erit cum ad litus venerint, eligent bonos in vasa, malos autem foras mittent (*Matth. xiii, 48*). Neque hoc contenti lumborum cingulo, accendamus etiam lucernas nostras, et instanter operemur bonum, cogitantes, quod omnis labor, non modo quæ malum fecerit fructum, sed etiam quæ bonum non fecerit, excidetur et in ignem mittetur, illum utique ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus.

21. Cæterum sic declinemus a malo et faciamus bonum, ut inquiramus pacem, non gloriam prosequamur. Illa enim Dei est, et eam alteri non dabit. *Gloriam, inquit, meam alteri non dabo* (*Isai. xlii, 8*). Et dicebat homo secundum cor Dei: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam* (*Psal. cxiii, 1*). Recordemur etiam Scripturæ dicentis: *Si recte offeras et non recte divides, peccasti* (*Gen. iv, juxta LXX*). Recta est, fratres, illa nostra divisio, nemo detrectet. Alioquin, si cui forsitan minus placeat, sciat non nostram esse, sed angelorum. Priores enim Angeli cecinerunt: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (*Luc. ii, 14*). Servemus ergo in vasis oleum, ne forte (quod absit) clausas jam nuptiarum januas frustra pulsantes, verbum audiamus amarum et deintus nobis sponsus respondeat: *Nescio vos* (*Matth. xxv, 12*). Adhuc tamen mors posita est, non modo secus iniquitatem, sterilitatem, vanitatem, sed et secus introitum ipsius etiam voluptatis. Quocirca opus est fortitudine adversus testamenta peccati, ut rugienti leoni resistamus fortes in fide, et ignita ipsius jacula hoc ipso elypeo viriliter repellamus. Opus est justitia, ut operemur bonum. Opus prudentia, ne cum fatuis virginibus reprobemur. Opus denique temperantia, ne voluptatibus indulgentes, audiamus aliquando quod miser ille, epularum pariter et vestium splendore finito, dum misericordiam precaretur, audivit: *Memento fili, quod recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciarius* (*Luc. xvi, 25*). Plane terribilis Deus in consi-

liis super filios hominum! sed, si terribilis est etiam misericors invenitur, dum futuri formam judicii non occultat. Anima enim quæ peccaverit, ipsa morietur (*Exech. xviii, 4*): palme qui fructum non fecerit excidetur (*Joan. xv, 2*): virgo cui defuerit oleum, a nuptiis excludetur (*Matth. xxv, 12*), et qui bona receperit in hac vita, cruciabitur in futura. Quod si forte contingat in uno quolibet simul hæc quatuor inveniri, ea plane extrema desperatio est.

487 CAPUT XI.

Converti molientes acrius a solitis vitiis tentari, ipsis vero luctum esse necessarium.

22. Hæc igitur et his similia intus suggerit ratio voluntati, eo copiosius, quo perfectius illustratione spiritus edocetur. Felix sane, cujus voluntas sic cesserit et acquieverit consilio rationis, ut a timore concipiens, promissionibus deinceps celestibus foveatur, et parturiat spiritum salutis. At forte invenietur rebellis et obstinata voluntas, nec impatiens solum, sed et monitis pejor, et minis durior, et adhibitis acerbior blandimentis. Invenietur forsitan, quæ nihil mota suggestionibus rationis, imo et gravi furore commota respondeat, dicens: Quousque vos patior? prædicatio vestra in me non capit. Scio quod astuti estis: sed astutia vestra in me locum non habet. Forte et advocans membra singula, solito amplius solitis jubet obedire concupiscentiis, nequitiis deservire. Hinc nimirum est illud quod quotidianis discimus experimentis, eos qui converti deliberant, tentari acrius a concupiscentia carnis, et urgeri gravius in operibus luti et lateris, qui Egyptum egredi, et Pharaonis imperium effugere molliuntur.

23. Utinam autem qui ejusmodi est, declinet impietatem, et terribile illud profundum caveat, de quo scriptum est: *Impius cum venerit in profundum malorum, contemnit* (*Prov. xviii, 3*). Fortissima siquidem potione curatur, et periclitatur facile, nisi multa sollicitudine studeat medici obtemperare consiliis, observare præcepta. Vehemens est tentatio, et proxima desperationi, nisi totum colligat et ad miserandum animæ suæ, quam adeo miseram et miserabilem videt, convertat affectum, et audiat vocem dicentem: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* (*Matth. v, 5*). Lugeat abundanter, quia lugendi tempus advenit: et ad sorbendas juges lacrymas ista sufficiunt. Lugeat, sed non sine pietatis affectu, et obtentu consolationis. Consideret nullam sibi inveniri requiem in seipso, sed omnia plena miseræ et desolationis. Consideret non esse bonum in carne sua; sed et in sæculo nequam tibi nisi vanitatem et afflictionem spiritus contineri. Consideret, inquam, nec intus nec subter, nec circa se sibi occurrere consolationem; ut vel tandem aliquando discat quærendam sursum et desursum esse sperandam. Lugeat sane interim plangens dolorem suum, exitus aquarum deducat oculus ejus, et palpebra non requiescat. Nimirum purgatur lacrymis oculus ante caligans et acuitur visus, ut